

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Методичні вказівки з навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів

Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Спеціальність 014 «Середня освіта (фізична культура)»

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
КАФЕДРА ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Методичні вказівки
з навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів

*Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»
Спеціальність 014 «Середня освіта (фізична культура)»*

Львів – 2024

Укладачі:

СОВА Андрій Олегович

ПОЛІЩУК Ростислав Миколайович

Рецензенти:

доктор філософських наук, професор

М. П. Альчук

(Львівський національний університет імені Івана Франка);

кандидат історичних наук, старший дослідник

М. В. Романюк

(Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича

НАН України);

кандидат історичних наук, доцент

І. Я. Хома

(Національний університет «Львівська політехніка»)

Рекомендувала до друку вчена рада

Львівського державного університету фізичної культури

імені Івана Боберського

(протокол № 6 від 28 лютого 2023 року)

Історія української культури: метод. вказівки з навч. дисципліни підготовки бакалаврів: Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальність 014 «Середня освіта (фізична культура)» / уклад. Сова А. О., Поліщук Р. М. – Львів, 2024. – 56 с.

ISBN 978-617-8329-05-1

У посібнику подано навчально-методичні матеріали з курсу «Історія української культури», поради щодо виконання самостійної роботи, підготовки семінарських занять та індивідуальних завдань, їх технічного оформлення та захисту. Матеріали розроблено з урахуванням специфіки викладання гуманітарних дисциплін у закладі вищої освіти фізкультурно-спортивно профілю. Подано термінологічний словник, який відповідає загальній концепції курсу з акцентом на спеціалізації студентів.

Для студентів факультету педагогічної освіти І курсу денної форми навчання спеціальності 014 «Середня освіта (фізична культура)».

ВСТУП

Історія української культури – навчальна дисципліна, яка формує ідентичність і національну самоповагу, адже історія культури синтезує у собі такі взаємопов'язані речі, як національна мова, традиції, історична пам'ять. Програму укладено відповідно до вказівок МОН України про запровадження курсу «Історія української культури» як обов'язкового для викладання у вищій школі 9 липня 2009 року. Структурно вона побудована за тематично-хронологічним принципом та повинна ввести студента у світ української культури з її основними науковими проблемами і дискурсами.

Курс «Історія української культури» спрямований на збагачення і розширення гуманітарної підготовки студентів, формування активності і творчості майбутніх фахівців. Ця навчальна дисципліна дає уявлення про етапи історичного розвитку української культури, забезпечує розуміння зв'язку всіх складових частин культури – мистецтва, матеріальної культури, етнографії, наукового знання, усіх форм духовних цінностей, формує світогляд.

Завдання курсу – розвинути у студентів почуття патріотизму, національної свідомості, високий рівень духовності. Адже саме навернення людей до культури у її глибокому розумінні сприяє утвердженню загальнолюдських цінностей. При цьому викладачі не ставлять завдання зробити студентів професіоналами у царині мистецтва, музики, літератури, моралі тощо. Однак фахівець не може бути кваліфікованим, якщо він не має поняття про основи української та світової культури.

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія української культури» є формування системи знань про закономірності національного історико-культурного процесу, основні досягнення української культури, засвоєння загальнолюдських та національних культурних цінностей, збагачення духовного світу, формування моральних і естетичних потреб та здатності зберігати й охороняти культурні здобутки України.

Завдання навчальної дисципліни:

- визначити передумови та засади української культури, її виникнення, тенденції розвитку та основні закономірності функціонування;
- розглянути багатовікову історію української культури, розкрити основні етапи її розвитку;
- розкрити специфіку української культури, визначити її місце і роль у сучасному світовому культурному просторі;
- сприяти збагаченню духовного світу студентів, зростанню зацікавленості до самостійного творчого осмислення культурної спадщини та власній участі в культурному становленні України;
- визначити особливості та тенденції розвитку української культури XXI ст., проаналізувати стан сучасних течій, молодіжних субкультур та контркультурних відгалужень.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати**:

- на понятійному рівні – сутність, структуру, функції української культури, її місце в житті людини і суспільстві, провідні тенденції розвитку української культури, художні стилі, властиві культурним епохам, творчість провідних діячів української культури;

- на фундаментальному рівні – сутність сучасного процесу розвитку української культури; її місце і роль у розмаїтті національних культур;
- на практичному рівні – важливість взаємозв'язку української культури та людини; зміст та особливості національної культури; окремі культурні артефакти, що розкривають ознаки та особливості кожної історико-культурної епохи, зміст основних (програмних) першоджерел.

Після вивчення дисципліни студент повинен **уміти**:

- на достатньому рівні використовувати основні культурологічні поняття у повсякденному житті; змістовно і послідовно аналізувати основні культурні епохи, їхні історико-культурні пам'ятки;
- на евристичному рівні – розуміти закономірності розвитку світової культури та особливості їх прояву / віддзеркалення в українській культурі;
- самостійно робити висновки й узагальнення культурологічних проблем; уміти застосовувати культурологічні знання для визначення особистої орієнтації в культурному просторі.
- Форма підсумкового контролю успішності навчання – модуль.
- Засоби діагностування успішності навчання: семінарські заняття, індивідуальні роботи, модульні роботи, контрольні роботи.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 90 годин / 3 кредити ECTS.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

- Лекція 1.** Історія української культури як навчальна дисципліна (2 год.)
- Лекція 2.** Витоки української культури (2 год.)
- Лекція 3.** Українська культура княжої доби (2 год.)
- Лекція 4.** Ренесанс в українській культурі (2 год.)
- Лекція 5.** Українська культура періоду бароко (друга половина XVII – XVIII ст.) (2 год.)
- Лекція 6.** Розвиток української культури на українських землях у складі Російської та Австро-Угорської імперій (кін. XVIII – поч. XX ст.) (2 год.)
- Лекція 7.** Українська культура першої половини XX ст. (2 год.)
- Лекція 8.** Українська культура в УРСР у другій половині 1940-х – 1980-ті рр. (2 год.)
- Лекція 9.** Культурне життя української діаспори (2 год.)
- Лекція 10.** Українська культура: від проголошення незалежності до сьогодення (2 год.)

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1. Історія української культури як навчальна дисципліна (2 год.)

План

1. Концептуальні підходи до визначення поняття «культура».
2. Науково-теоретичні основи культури. Типологія та морфологія культури.
3. Функції культури.
4. Предмет, мета та завдання навчального курсу «Історія української культури».
5. Періодизація, джерельна база, методологічні принципи вивчення історії української культури.

Семінар 2. Витоки української культури (2 год.)

План

1. Ентогенез українського народу (теорії та етноніми).
2. Ментальність українців.
3. Особливості культури первісного суспільства на українських землях.
4. Трипільська культура.
5. Кімерійсько-скіфська доба на українських землях.
6. Сарматська культура на теренах України.
7. Антична культура міст-держав Північного Причорномор'я.

Семінар 3. Культура Київської Русі (2 год.)

План

1. Дохристиянська культура східних слов'ян.
2. Християнізація та її вплив.
3. Розвиток писемності, освіти та літератури.
4. Містобудування та архітектура.
5. Монументальний та станковий живопис, іконопис та мозаїка.
6. Співоча та музична культура.
7. Побут та повсякденне життя.

Семінар 4. Культура Галицько-Волинського князівства (2 год.)

План

1. Політичний та соціальний устрій.
2. Писемність, освіта та наукові уявлення.
3. Містобудування й архітектура.
4. Фольклор та література.
5. Образотворче мистецтво.
6. Розвиток музики.
7. Побут та повсякденне життя.

Семінар 5. Ренесанс в українській культурі (2 год.)

План

1. Культурно-історичні процеси на українських землях із середини XIV до середини XVI ст. Передвідродження.
2. Центри розвитку української науки, освіти та книгодрукування:
 - Острог;
 - Львів;
 - Київ.
3. Українська ренесансна література.
4. Розвиток архітектури та скульптури в епоху Відродження.
5. Українське малярство та музика.
6. Повсякденне життя.

**Семінар 6. Українська культура періоду бароко
(друга половина XVII–XVIII ст.) (2 год.)**

План

1. Особливості української культури в добу Гетьманщини.
2. Світогляд українського бароко. «Козацьке бароко».
3. Києво-Могилянська академія: центр освіти та науки.
4. Розвиток літератури.
5. Музика бароко.
6. Архітектура та скульптура.
7. Малярство бароко.
8. Повсякденне життя.

**Семінар 7. Національно-культурне відродження
на українських землях у складі Російської імперії наприкінці
XVIII – на початку XX ст. (2 год.)**

План

1. Суспільно-політичні й історичні обставини розвитку української культури.
2. Освіта та наука. Діяльність вищих навчальних закладів.
3. Література.
4. Театр і музика.
5. Архітектура, малярство та скульптура: від класицизму до модерну.
6. Повсякденне життя.

**Семінар 8. Національно-культурне відродження
на українських землях у складі Австро-Угорської імперії
наприкінці XVIII – на початку XX ст. (2 год.)**

План

1. Освіта та наука.
2. Література.
3. Театр і музика.
4. Архітектура, малярство та скульптура: від класицизму до модерну.
5. Культурні зв'язки між східно- і західноукраїнськими землями у другій половині XIX – на початку XX ст.
6. Повсякденне життя.

**Семінар 9. Українська культура в роки Першої світової війни
та Української національної революції 1917–1923 рр. (2 год.)**

План

1. Культурні процеси на українських землях у роки Першої світової війни.
2. Новітні тенденції в українській культурі в роки діяльності Української Центральної Ради.
3. Розвиток української культури в період Української Держави (Гетьманату Павла Скоропадського).
4. Українська культура за Української Народної Республіки (1918–1921 рр.).

5. Культурно-освітнє і духовнє життя в Західно-Українській Народній Республіці.
6. Повсякденнє життя в умовах війни.

Семінар 10. Українська культура в міжвоєнний період (2 год.)

План

1. Українські землі в умовах насадження комуністичного режиму та втягнення до складу СРСР.
2. Освіта, наука, література та мистецтво на тлі політики «українізації» 1920-х рр.
3. Згортання українізації. «Розстріляне відродження».
4. Національна культура на західноукраїнських землях у 1920–1930-х рр.
5. Повсякденнє життя.

Семінар 11. Національна культура в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.) (2 год.)

План

1. Суспільно-політичне та історичне тло періоду.
1. Розвиток культури на західноукраїнських землях у 1939–1941 рр.
2. Українська культура в роки нацистської окупації.
3. Стан української культури в перші роки радянської окупаційної влади.
4. Повсякденнє життя в умовах війни.

Семінар 12. Українська культура в УРСР у другій половині 1940-х – 1980-ті рр. (2 год.)

План

1. Державна політика у сфері культури у другій половині 1940-х – на початку 1950-их рр.
2. Українська культура в роки хрущовської «відлиги».
3. Культурний розвиток України в 1970-х – на початку 1980-х рр.
4. Громадські рухи й суспільні настрої в УРСР у другій половині 1980-х рр.
5. Повсякденнє життя.

Семінар 13. Культурне життя української діаспори (2 год.)

План

1. Специфіка формування української діаспори: хвилі еміграції, типологія основних діаспорних поселень.
2. Культурна праця української діаспори в Європі.
3. Розвиток культури українців США та Канади.
4. Особливості розвитку української культури в країнах Латинської Америки та Австралії.
5. Збереження етнонаціональної культури українцями в діаспорі.
6. Повсякденне життя.

Семінар 14. Презентація індивідуальних робіт за проблематикою навчальної дисципліни «Історія української культури» (2 год.)**Семінар 15. Ознайомлення із експозицією Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського «Спорт і Місто: Людина. Суспільство. Ідеологія» або одного із музеїв Львова (2 год.)****Семінар 16. Українська культура: від проголошення незалежності до сьогодні (2 год.)**

План

1. Реформування освіти та науки.
2. Релігійне життя: зміни ціннісних орієнтирів і духовних спрямувань.
3. Кінематограф.
4. Музейна сфера, бібліотеки та архіви України.
5. Театральне життя та циркове мистецтво.
6. Сучасна українська література.
7. Художня культура.

**Семінар 17. Українська культура: від проголошення
незалежності до сьогодні (2 год.)**

План

1. Постколоніальний синдром української культури.
2. Революційні віхи української культури.
3. Гібридна війна проти України: від пропаганди до кровопролиття.
4. Проблема збереження пам'яток української культури: війна за культуру.
5. Повсякденне життя та погляд в майбутнє.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Апсида – півкруглий (іноді багатокутний) виступ в античних або церковних будівлях, перекритий куполом чи зімкнутим напівсклепінням.

Абстракціонізм – напрям у модерністському мистецтві ХХ ст., що цілком відмовляється від реалістичного зображення предметів і явищ.

Абстракція – мислене відокремлення окремих властивостей предметів і перетворення їх у самостійні об'єкти (наприклад, електропровідність, твердість, вартість тощо). Більшість наукових понять утворено в такий спосіб.

Авангард (той, що попереду) – активна тенденція у мистецтві модернізму і постмодернізму, спрямована на оновлення художньої творчості, що різко протиставляється традиції.

Автентичність – відповідність власній природі. Автентичний – цілком вірогідний, заснований на першоджерелах.

Автохтони – мешканці певної території, яку освоїли в процесі буття. Тотожні поняття: «тубільний», «корінний».

Агіографія – жанр християнської літератури, в якому описано життя святих та аскетів, а також наукова дисципліна, що вивчає історію написання житій. Того, хто пише в цій царині, називають агіографом.

Агон – складова частина давньогрецької трагедії й комедії, суперечка дійових осіб. У ширшому розумінні – публічні змагання в містах Причорномор'я.

Акинак – короткий меч перських воїнів. Грекомовні автори минулого називали акинаками скіфські короткі мечі.

Аксіологія – вчення про цінності (теорія цінностей, розділ філософії), їхню природу, структуру, спосіб буття, класифікацію та ієрархію цінностей, взаємозв'язок різних цінностей, а також їхнє співвідношення зі світом реальностей, зокрема з культурними чинниками.

Акультурація – процес соціокультурної та соціопсихічної трансформації (зміни світообразу, зміни системи вартостей, змі-

ни самих способів соціокультурної взаємодії та комунікативної поведінки).

Альтернативність – методологічний принцип дослідження минулого, який визначає ступінь вірогідності здійснення тих чи інших подій, явищ, процесів на основі аналізу об'єктивних реалій і можливостей. Визнання історичної альтернативності дає змогу по-новому оцінити шлях кожної країни, побачити невикористані можливості процесу, дістати уроки на майбутнє.

Амазонки – міфічне жіноче плем'я, яке жило без чоловіків, народжуючи дітей від своїх полонених і залишаючи живими лише дівчат. За легендою, що її переказував Геродот, *сармати походили від союзу скіфів з амазонками*.

Анімізм – 1) форма первісної релігії, віра в існування духів, одухотворення різних сил природи, тварин, рослин, а також неживих предметів, наділення їх розумом і надприродною силою; 2) форма найдавніших вірувань, пов'язаних з уявленням про існування в тілі людини її двійника, носія життя – душі. Термін увів Г. Шталь (1708).

Анти – слов'янське міжплемінне об'єднання. За готським істориком Йорданом та візантійським Прокопієм Кесарійським, межі розташування антив окреслені Дніпром та Дністром.

Антропогенез – процес виникнення та історико-еволюційного формування фізичного типу людини.

Апологетика – система раціоналістичних аргументів, що має на меті довести істинність тієї чи іншої релігії, системи вірувань чи поглядів. Християнська апологетика – захист віри християнської від невіруючих. Це дисципліна, яка займається раціональним обґрунтуванням християнської віри.

Аркада – ряд арок, що спираються на стовпи чи колони (галерея з арок).

Артефакт – створений руками людини об'єкт, тобто штучний стосовно природи.

Археологія – наука, що вивчає давні побут і культуру людського суспільства на підставі речових пам'яток минулого, добуток розкопками.

Архетипи – поняття, яке ввів К. Г. Юнг, – загальнолюдські прообрази, що лежать в основі символіки творчості, ритуалів, сновидінь і комплексів. Архетипи є базовими елементами культури, які

формують константні моделі духовного життя і виражаються у низці суспільних явищ: від символіки храму до маячні божевільних. Архетипи поділяють на етнічні (ментальні характеристики окремих народів) та універсальні (загальнолюдські смисли). Як міфологічні фігури, архетипи виникли на зорі людства і визначають інстинктивні дії. У чистому вигляді несуть руйнівну енергію. Формою опосередкованого вираження архетипу є символ і візуальний образ (Я, Персона, Тінь, Аніма, Анімус, Старець, дитя, Велика Мати, трікстер, хаос, космос, Золотий вік тощо).

Асиміляція – компонент етнічного процесу, внаслідок якого народ втрачає етнічну ідентичність, розчиняючись в етнокультурному середовищі іншого народу.

Аскетизм – життєвий принцип і відповідний спосіб життя, що передбачає добровільне обмеження життєвих потреб, відмову від чуттєвих насолод, створення умов, які б завдавали додаткових труднощів і страждань. Походить від грецького «ασκεσις» – шправляюсь, прагну. В античній культурі пов'язаний з терміном «атлет».

Бароко – стиль у європейському мистецтві кінця XVI ст. – початку XVIII ст., для якого характерні зовнішній блиск, парадність, декоративність. В українській культурі поряд з аристократичним існувало народне – міщанське, козацьке, селянське бароко.

Біблія – збірник священних книг християнської та частково іудейської релігії. У III ст. до Р. Х. її було перекладено з давньоєврейської на давньогрецьку мови. Цей переклад за кількістю його учасників названо «Септуагінтою» (сімдесят). У кінці IV – на початку V ст. Блаженний Ієронім переклав Біблію латинською мовою. Цей переклад має назву «Вульгата».

Богослов'я (теологія) – сукупність церковних учень про Бога і догмати релігії; у Русі та Україні часів козаччини богослов'я поряд із філософією, риторикою і граматиною становило основу комплексу знань, що їх здобували освічені люди.

Бойчукізм – культурно-мистецьке явище в історії мистецтва у 1910–1930-х рр.; художній монументально-синтетичний стиль; самобуття школа українського мистецтва; синтез українського фольклорного образотворчого мистецтва і церковного мистецтва Візантії, Проторенесансу й України. Назва походить від прізвища засновника течії, монументаліста і графіка Михайла Бойчука.

Борисфен – грецька назва р. Дніпро за античних часів.

Братства – національно-релігійні громадські організації українських (русинських) і білоруських (литовських) православних міщан у XVI–XVIII ст.

Булла – папська грамота, послання.

Бурлеск – уявлення чогось серйозного, великого чи сильного в смішному вигляді.

Валуєвський циркуляр – таємне розпорядження, видане 20 липня 1863 р. міністром внутрішніх справ Росії П. Валувєвим, згідно з яким заборонялося друкувати науково-популярну і релігійну літературу українською мовою.

ВАПЛІТЕ (Вільна академія пролетарської літератури) – літературна організація, яка діяла в УРСР у 1925–1928 рр. Засновник – Микола Хвильовий (М. Фітільов, 1893–1939 рр.) – український прозаїк, поет, публіцист.

Варварство – період історії первісного суспільства (період після дикості перед цивілізацією). Починається з виникненням гончарства і закінчується виготовленням лука і стріл, зародженням писемності. Основним осередком суспільства тих часів був рід, який об'єднував групу людей – кривих родичів, другою формою суспільно-економічних відносин того періоду був родовий лад. Кілька родів становили плем'я. У сучасному контексті є антонімом цивілізованому.

Вертеп – старовинний пересувний український ляльковий театр, де ставили релігійні й світські (переважно жартівливі та іронічні п'єси). Український вертепний театр – самобутнє явище у розвитку нашої театральної культури.

Вестернізація – термін, який використовують переважно на позначення процесу запозичення елементів західної культури іншими культурами, але також ним позначають процес експансії масової американської культури в усі інші культури. Походить, імовірно, від назви жанру американського кінематографа «вестерн». Інколи як синоніми терміна «вестернізація» вживають поняття «європеїзація», «американізація», «модернізація», «глобалізація».

Вівтар – символ неба, місце особливого перебування Бога. Вівтар міститься у східній частині храму – апсиді.

Відродження – епоха в історії культури країн Західної та Центральної Європи, яка почалася в Італії в XIV ст. Термін «Відроджен-

ни» запровадив італієць Дж. Базарі в XVI ст. на означення зв'язку античною мистецькою спадщиною. Стверджувався новий світогляд – гуманізм, ідеал розкріпаченої творчої особистості. Художники епохи Відродження послідовно опанували методи художнього відображення дійсності – відтворення об'єму, простору, світла, людської фігури й реального середовища – інтер'єру, пейзажу.

Віртуальна реальність – різновид реальності у формі тотожності матеріального й ідеального, що створюється та існує завдяки іншій реальності. У вужчому розумінні – ілюзія дійсності, створювана за допомогою комп'ютерних систем, які забезпечують зорові, звукові та інші відчуття.

Волхви – язичницькі жреці у Давній Русі. Уперше їх згадано у «Повісті временних літ» під 912 р. як провісників смерті князя Олега.

Гедонізм – філософсько-етичне вчення, за яким найвищою метою і головним стимулом поведінки людини є насолода.

Геноцид – крайній вияв етноциду. За визначенням ООН, Геноцидом вважають навмисні дії, спрямовані на повне або часткове фізичне винищення національної, етнічної, расової чи релігійної групи.

Гетьманщина – усталена в науковій літературі назва Української національної держави, відновленої у результаті Національно-визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького 1648–1657 рр., що існувала в 1648–1781 рр.

Гідність – сукупність рис, що характеризують позитивні моральні якості; честь, достойність, повага. Усвідомлення людиною своєї громадянської вагомості, громадянського обов'язку, самоповаги, власного Я.

Гіподамова система – система планування античних міст із вулицями, які перетиналися під прямим кутом, прямокутними кварталами і площами. Назва системи походить від давньогрецького архітектора Гіподама із Мілета (485–405 рр. до Р. Х.).

Глаголиця – одна з двох (ін. – кирилиця) найдавніших систем слов'янського письма (азбук), яку створив близько 863 р. слов'янський просвітитель Константин (у чернецтві Кирило), родом із м. Салонік (Греція).

Глобалізація – нова форма взаємодії між націями, економічними та політичними системами, значно розширює культур-

но-інформаційні контакти між народами і державами, впливає на управління, виробництво, торгівлю, ринок праці, політичні утворення та інші суспільні інституції і процеси.

Готика – стиль, що зародився у Франції в другій половині XIII ст. В Італії відображений у культурі міст-комун, у Франції – у художньому стилі королівських дворів та архітектурі соборів. Для готики характерні сфекти, створювані «лінією», які додають їй напруженості та спрямованості вгору. Найістотніші особливості цього стилю – стрілчаста арка і прогресуюче полегшення простору, розташованого між двома пілястрами.

Гравюра – вид графіки, у якому зображення є друкованим відбитком на папері чи подібному до нього матеріалі з дошки (форми), на якій попередньо вирізьблено малюнок; друкований відбиток, отриманий через відтворення авторського кліше.

Громади – у другій половині XIX ст. – на початку XX ст. – напівлегальні об'єднання української інтелігенції, діяльність яких мала культурницьке й суспільно-політичне спрямування. Від 1859 р. громади існували в Полтаві, Києві, згодом у Харкові, Одесі, Санкт-Петербурзі, Чернігові, Єлисаветграді (нині м. Кропивницький). Постійного членства, єдиної платформи, статутів не мали. Здебільшого в громади об'єднувалися по кілька десятків (Київ – близько 300 осіб) викладачів, студентів, діячів науки та культури для реалізації української національної ідеї. Практична діяльність громадівців полягала в заснуванні недільних шкіл з українською мовою навчання, виданні популярних брошур, укладанні словників, вивченні та популяризації духовної спадщини українського народу, створенні національного театру тощо.

Гуманізм – людяність, принцип світогляду, в основі якого лежить переконання про безмежність можливостей людини, її здатність до досконалості.

Дадаїзм – художній напрям у мистецтві, назва якого походить від назви групи художників «Дада», заснованої у Цюріху у 1916 р. Характеризується прагненням митців відтворити «божевільний світ по-божевільному». Його представники більше прагнули до мистецької маніфестації, ніж до реальної справи.

Декомунізація – система заходів, теоретична і практична діяльність, спрямовані на визволення від впливу та наслідків комуністичної ідеології в усіх сферах життя країни та суспільства

після падіння владущих комуністичних режимів. Процес позбавлення від наслідків комуністичної ідеології, що розпочався в часи розпаду СРСР та стихійно активізувався під час ленінопаду в період Євромайдану.

Декор – сукупність елементів, що становлять зовнішнє оформлення архітектурної споруди або його інтер'єрів, може бути живописним.

Дієцезія – структурна одиниця Римсько-Католицької Церкви. Інша назва – епархія. За визначенням Кодексу канонічного права РКЦ – частина Божого люду, довірена під пастирську опіку єпископа та священників (пресвітерів), що з ним співпрацюють.

Духовність – у широкому значенні змістом духовності є духовний досвід, притаманний певному суб'єктові, інтегрований вияв у життєдіяльності всіх компонентів культури – релігії, моральності, мистецтва, науки, філософії, ідеології.

Екзоцентризм етнічний – психічний стан етносу, його частини, коли надають перевагу іноетнічній культурі, побуту, історії або традиціям. Таку етнопсихоповедінкову ситуацію зумисно формують окупаційні режими.

Еклектика – поєднання в одному вченні, стилі несумісних, часто суперечливих елементів. Еклектика свідчить про кризу в духовному розвитку, відсутність довершеної системи, яка б пододала ці суперечності.

Експресіонізм – напрям у європейській літературі та мистецтві перших десятиліть ХХ століття. Головним в експресіонізмі проголошували вираження суб'єктивних уявлень митця, що зумовило потяг до ірраціональності, загостреної емоційності та гротеску.

Еліта національна – особи, котрі стали відомими в суспільстві завдяки фаховим, творчим здобуткам та за активну громадянську позицію.

Емаль (склиця) – художня техніка для прикрашення ювелірних виробів. Найвнї холодна техніка емалі (без випалу) та гаряча, за якою пофарбовану окисами пастозну масу наносять на поверхню і випалюють, у результаті чого з'являється склоподібний кольоровий шар.

Епіграфічні пам'ятки – давні надписи на твердих матеріалах – на якихось речах, на стінах будинків та храмів, на камінні та

на уламках кераміки. Також будь-які давні надписи, що знаходять під час археологічних розкопок.

Епітафія – Намогильний напис. 2) Скульптурний чи живописний твір меморіального призначення, що містить портретне зображення померлого.

Ергономіка (прикладна антропологія) – наука, що вивчає людину в системі виробничих відносин.

Етніонім – 1) що дав кому-небудь ім'я, звичайно предок – родоначальник; 2) самоназва етносу. Етніонім і екзоетніонім не завжди збігаються (наприклад, суомі – етніонім, фінни – екзоетніонім). Розрізняють два види Е.: ендеетніонім і екзоетніонім.

Етноцентризм – переконання у зверхності, вищості власної етнічної та культурної групи, відповідно зневага до інших груп.

Євроцентризм – учення, яке доводить, що найбільший внесок у розвиток світової культури зробили європейські народи.

Живопис – вид образотворчого мистецтва, художнє відображення видимого світу фарбами на будь-якій поверхні (полотні, дереві, папері, стіні тощо). Живопис є однією з форм суспільної свідомості, засобом пізнання світу. Найважливіший зображальний та емоційний засіб живопису – колір. Відповідно до призначення творів живопис є монументальний, станковий, театральнo-декораційний, а також мініатюра. За тематикою живопис поділяють на жанри: побутовий, історичний, батальний, портрет, пейзаж, натюрморт, міфологічний, релігійний, анімалістичний.

«**З варяг у греки**» – літописний термін, котрим позначають торгівельну трасу між Чорним та Балтійськими морями (описано у «Повісті временних літ»).

Збруцький ідол – скульптура IX ст., одна з рідкісних пам'яток слов'янського язичницького культу. Це кам'яний стовп, ідол, який, імовірно, зображує слов'янського бога Рода-Світовида. Знайдений біля села Личківці коло Гусятина в річці Збруч (притока Дністра) 1848 року.

Ідіома – стале словосполучення, що виконує функцію окремого слова, значення якого не виводиться із значень компонентів, з яких воно складається (наприклад, «накивати п'ятами»). Ідіома є результатом мовної творчості народу протягом багатьох століть.

Ікона – живописне, мозаїчне або рельєфне зображення Бога або святого, якому поклоняються вірні; першу ікону Богородиці,

за легендою, намалював святий Лука; звичай називати ікони образами або богами в українців поширений здавна; у кожній хаті була своя ікона на божнику, що передавалася з діда-прадіда і ставала домовою святинею; ікони завжди прикрашали рушниками.

Іконостас – перегородка з іконами, що відокремлює вівтарну частину храму від решти простору храму (однорядний чи багаторядний).

Інтермедія – невелика за обсягом комічна сценка або п'єса, яку виконували між актами основного драматичного дійства, і вона мала за мету дати відпочинок і розвагу глядачеві, стомленому серйозною дією, яка розігрувалася в основній п'єсі.

Інформаційна війна – вплив на населення іншої країни у мирний або військовий час через розповсюдження певної інформації та захист громадян власної країни від такого впливу.

Історія української культури – галузь гуманітарного знання, яка досліджує поступ українства в культурно-історичному зрізі, вивчає особливості змісту культури українського народу як у цілому, так і на окремих етапах його розвитку, досліджує природу зв'язків зі світовими культурами, а також атрибутивність та символічні особливості (риси) українського народу, які виражені в пам'ятках культури.

Канон (буква, норма, правило) – головне правило, положення якогось напрямку, вчення; те, що є традиційною, обов'язковою нормою; система принципів, яких повинен дотримуватися художник у своїй творчості.

Каплиця – невелика споруда для відправ та молитов, а також меморіального призначення (мавзолей, усипальниця).

Катарсис – поняття давньогрецької естетики, яке характеризує естетичний вплив твору мистецтва на людину. Слово «катарсис» вживалося греками у багатьох значеннях: у релігійному, етичному, фізіологічному і медичному. Катарсис, очевидно, включає і полегшення після великого напруження почуттів і облагородження цих почуттів, синтезовані в естетичному переживанні.

Києво-Могилянська академія – перша вища школа в Україні та Східній Європі. У 1631 р. Петро Могила заснував при Печерському монастирі колегію. Вона мала західноєвропейський характер, перевагу віддавали латинській мові. Першим ректором був І. Козловський. Час навчання тривав 7–8 років. Основні предмети – латинська, грецька, церковнослов'янська, польська мови.

Кирилиця (кирилична система письма) – один із двох давньослов'янських алфавітів. Названа на честь творця слов'янської писемності Кирила.

Кіберкультура – багатоаспектна, багатофункціональна категорія, що є образом різновиду інформаційної культури, напрямом в культурі, в основі якого використання можливостей комп'ютерних ігор та технологій віртуальної реальності; новий етап формування інформаційної культури кіберсуспільства.

Кітч – стиль культури масової; культурна категорія, що характеризує смаки середнього класу; мистецькі об'єкти низького рівня. Інший варіант написання – кіч.

Класицизм – художній стиль та естетичний напрям у європейській літературі та мистецтві XVII–XVIII ст., для якого характерне звернення до образів і форм античного мистецтва і літератури як ідеального художньо-естетичного еталона, сувора ієрархія жанрів, дотримання певних канонів, що були мірилом вартості творів цього стилю. В Україні класицизм набув поширення наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.

Кобзарство – мистецтво кобзарів – народних співців-музикантів, які виконують (і часто складають самі) думи, пісні та інші твори, супроводжуючи їх грою на кобзі (бандурі).

Колaboraціоніст – особа, яка усвідомлено співпрацює із окупаційною цивільною чи військовою владою на шкоду власній країні.

Колт – характерні для слов'ян скроневі прикраси, які підвішували до головного убору на стрічці чи металевих ланках – ряснах. Від слова «колти» походить і діалектна назва сережок – «ковтки».

Комунізм – політична ідеологія, заснована на ідеї суспільства загальної рівності та свободи, суспільної власності на засоби виробництва та безгрошового перерозподілу майна.

Контрреформація (реформування католицизму) – рух, спрямований на оновлення Католицької церкви, виник як реакція на поширення протестантизму. Контрреформація тривала приблизно з 1560 р. до кінця Тридцятилітньої війни.

Концепція – система понять про ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, подій; основна ідея будь-якої теорії. Термін «концепція» вживають також для позначення головного задуму в науковій, художній, політичній та інших видах діяльності людини.

Космополітизм – ідеологія, яка надає пріоритетне значення загальнолюдським цінностям і другорядне – національним проблемам.

Ксенофобія – вияв нетерпимості етносу до інших етнічних спільнот, які могли виникнути внаслідок несприятливих умов розвитку національної історії.

Кубізм – модерністська течія в західноєвропейському образотворчому мистецтві початку ХХ ст., представники якої зображували реальний світ у вигляді комбінацій геометричних форм (куба, кулі, циліндра, конуса тощо) та деформованих фігур.

Культура – 1) у загальному розумінні – сукупність штучних порядків та об'єктів, створених людьми як додаток до природних, засвоєних форм людської поведінки, здобутого знання, образів самопізнання і символічних позначень навколишнього світу; 2) упорядковане середовище проживання людей, що організоване за допомогою специфічних людських способів (технологій) діяльності та насичене продуктами (результатами) цієї діяльності; 3) світ особистостей, чия свідомість та поведінка мотивується та регулюється не так біологічними, як соціальними інтересами й потребами, загальноприйнятими нормами й правилами їх задоволення; 4) світ колективів людей, об'єднаних спільними екзистенційними орієнтаціями, соціальними проблемами та досвідом спільної життєдіяльності; 5) світ особливих нормативних порядків і форм здійснення діяльності та образів свідомості, акумульованих і селектованих соціальним досвідом на підставі критеріїв їх прийнятності за соціальною ціною та наслідками, їх допустимості з точки зору підтримки рівня соціальної консолідованості спільнот і втілених у системах соціальних цілей, цінностей, правил, звичаїв, соціальних стандартів, технологій соціалізації особистості та відтворення спільнот як стійких функціональних цілісностей, що опередмечені в специфічних рисах технологій та продуктів будь-якої соціально значущої і цілеспрямованої активності людей; 6) світ символічних позначень явищ і понять, сконструйований людьми для фіксації і трансляції соціально значущої інформації, знань, уявлень, досвіду, ідей та ін.; 7) світ творчих новацій – способів і результатів пізнання, інтелектуальних та образних рефлексій буття та його практичного перетворення для розширення обсягів виробництва, розподілу та споживання соціальних надбань.

Культура елітарна – 1) дослівно – краще, добірне, вишукане мистецтво; мистецтво еліти, для «обраних» людей; 2) особливе мистецтво, що відрізняється від масового художньою досконалістю, вищим рівнем духовності чи фахової майстерності, вишуканістю або відмінне від традиційного мистецтва своєрідністю, незвичністю.

Культура етнічна – культура, що є автохтонною організацією духовної, соціальної і матеріальної життєдіяльності та світосприйняття, які притаманні певному етносу. Її основними інваріантами є традиційність, колективність, синкретичність та символічність. Головне функціональне завдання етнічної культури – зберігання певного рівня соціальної консолідації етнічної спільноти.

Культура масова – термін, який використовують у сучасній культурології для позначення специфічного різновиду духовного виробництва, орієнтованого на «середнього» споживача й передбачає можливість широкого тиражування певного продукту. У загальноприйнятому культурологічному сенсі термін уперше використав американський мистецтвознавець М. Горкхаймер у роботі «Мистецтво і масова культура» (1941).

Культура національна – гранично широке поняття, що відображає певну рухливу систему матеріальних і духовних цінностей, які відтворюють та утримують у цілісності буття народу.

Культура повсякденності – один із перспективних напрямків сучасної гуманітарної науки, що вивчає різні аспекти повсякденного життя і діяльності людини, що має свою специфіку у кожного народу в конкретно історичну епоху.

Культура регіональна – поняття, що виражає одиницю індивідуальної різноманітності світової культури, в якій зафіксовані неповторні властивості процесів її розвитку в їхній обмеженій просторово-часовій заданості. У спрощеному означенні – це тип культури, специфіка якої зумовлена конкретно-заданими локально-обмеженими географічними межами.

Культура світова – сукупність найкращих досягнень людства від стародавніх цивілізацій до наших днів.

Культура фізична – це частина загальної культури людства, історія та досвід, що накопичило суспільство в галузі виховання свого тіла, це вироблені людством у процесі свого розвитку духовні та матеріальні цінності у сфері оздоровлення засобами фізичних вправ та розвитку фізичних якостей.

Культурна ідентифікація – механізм формування та збереження культурної самобутності та її основного феномена – ідентичності.

Культурна революція – радикальні перетворення інтелектуально-ідеологічної сфери модерних суспільств у поєднанні з розбудовою та діяльністю інститутів, що здійснюють такі зміни.

Культурний імперіалізм – тенденція до об'єднання етнічно і культурно різних народів у єдиному державному організмі під авторитарним керівництвом центральної влади, яка прагне поєднання етнокультурної різноманітності в структурі імперії з універсалізмом у політичній практиці. Поєднання культурного універсалізму з політичним ізоляціонізмом і сакралізацією державного та суспільного життя за сприятливих зовнішніх умов гарантують перетворення держави на імперію. Культурний імперіалізм полягає у використанні політичної та економічної влади для піднесення і поширення цінностей та звичаїв певної культури іншої людської спільноти.

Культурогенез українців – походження і зміст культурних явищ, що побутували у будь-яку історичну епоху на етнічній території України, трансформація та еволюція їх у культурних пам'ятках українців.

Кургани – найдавніші монументальні споруди на території України, збудовані до винаходу технічних засобів будівництва, могили скіфських царів заввишки 10–20 м.

Літопис – визначний історичний твір князівської Русі, писаний як хроніка (щорічні записи, аннали).

Магістрат – в українських містах, що отримали Магдебурзьке право, орган міського самоврядування. Відав адміністративними, господарськими, фінансовими, поліцейськими та судовими справами.

Магія – 1) обряди, покликані надприродним шляхом впливати на явища навколишнього середовища (викликання дощу, об'єкти полювання тощо); 2) сукупність релігійних уявлень та обрядів, пов'язаних з вірою у надприродну силу, яка нібито здатна чудодійно впливати на хід подій у житті людей, зумовлювати збіг сприятливих чи несприятливих обставин у їхній життєдіяльності. Магія поширилася серед усіх народів земної кулі в різних формах: виробнича, лікувальна, шкідлива та ін. Магічні уявлення та діяння збереглися у вигляді побутових забобонів до наших днів.

Майоліка – керамічні вироби з пористої глиняної пасти, покритої склоподібною емаллю.

Маньєризм – течія в європейському мистецтві та архітектурі XVI ст., що відобразила кризу гуманістичної культури Відродження. Характеризується втратою ренесансної гармонії між тілесним і духовним, природою та людиною.

Меандр – геометричний орнамент із неперервної кривої або ламаної під прямим кутом лінії, що утворює низку спіралей.

Медіакультура – це 1) сукупність матеріальних та інтелектуальних цінностей у сфері медіа, а також історично визначена система їх відтворення та функціонування в соціумі; 2) стосовно аудиторії медіакультура може виступати системою рівнів розвитку особистості людини, здатної сприймати, аналізувати, оцінювати медіатексти, займатися медіаторчістю, засвоювати нові знання у галузі медіа.

Ментальність – характеристика специфіки сприйняття та тлумачення світу в системі духовного життя того чи іншого народу, нації, соціальних суб'єктів, що уособлюються певними соціокультурними феноменами.

Метод – систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, розв'язання проблем чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної галузі і законів функціонування її об'єктів.

Меценат – багатий покровитель наук і мистецтв, особа, що безкорисливо матеріально підтримує розвиток культури, освіти та будь-які інші аспекти гуманітарної сфери. Слово походить від прізвища знаменитого римського багатія Мецената, котрий допомагав митцям.

Мистецтво народне – своєрідна галузь народної культури, що творить архітектурно-предметне середовище та надає естетичного забарвлення обрядам, праці, побуту.

Міжкультурна комунікація – комунікація між представниками окремих культур, коли один учасник виявляє культурну різницю іншого. Це обмін інформацією, почуттями, думками представників різних культур. Трапляється в бізнесі, туризмі, спорті, особистих контактах, науковому та освітньому світі тощо.

Міф – оповідання про богів, героїв, спосіб усвідомлення природних та суспільних явищ, уявлення про природу та історію як ре-

зультат діяльності надприродних сил. Міф – історично перша світоглядна форма відображення дійсності, в якій художнє, моральне, пізнавальне та практично-перетворювальне освоєння світу дано в синкретичній, взаємоопосередкованій єдності. Як елемент світоглядної свідомості родового суспільства міф є духовно-практичним засобом освоєння форм суспільної життєдіяльності, форм взаємовідношення людини і природи, людини і суспільства.

Модерн – умовна назва стильового напрямку в європейському та американському мистецтві кінця XIX – початку XX ст. Український модерн характеризується вдалим поєднанням українських національних традицій, характерних пропорцій української сільської хати та дерев'яної церковної архітектури із сучасним розумінням зручності. У декорі широко застосовувано мотиви української вишивки, дерев'яного різьблення, кераміки.

Мозаїка – образотворча техніка, суть якої полягає в доборі й припасуванні один до одного шматочків каменю, мармуру або смальти, які закріплюють у шарі ґрунту («ложі»).

Монументальний живопис – головна складова частина оздоблення інтер'єру давньоруських палаців і храмів, які прикрашали розкішними настінними мозаїками, фресками, різьбленим кам'єм, мозаїчними підлогами та різноманітними творами прикладного мистецтва.

Мультикультуралізм – явище суспільного життя, яке полягає в співіснуванні в межах одного суспільства багатьох культур. Також цим словом називають філософський світогляд і філософську теорію, за якими наявність у суспільстві багатьох культур – це природний стан суспільного життя і до нього треба ставитися відповідно. З погляду мультикультуралізму крайністю і відхиленням від норми є намагання утвердити у суспільному житті єдину «загальноприйнятну» культуру, як часто буває у суспільствах тоталітарного типу.

Нацизм – ідеологія і практика німецького націонал-соціалізму. Націонал-соціалізм (від німецького «Nationalsozialismus»); синоніми – «нацизм», «германський фашизм»): 1) політичний тоталітарний рух, який сформувався у Німеччині та Австрії після Першої світової війни і ґрунтувався на ідеях германського експансіонізму та реваншизму, вождизму (фюрерства), екстремістського націоналізму, ксенофобії, антисемітизму та вищості «арій-

ської раси»; 2) ідеологія НСДАП та споріднених із нею рухів у країнах Центральної і Північної Європи 1919–1945 рр.

Неореалізм – художній напрям у мистецтві, започаткований у 20–30-ох рр. ХХ ст., що характеризується поверненням до реалістичних засобів художнього творення, прагнення до правдивого відображення, чіткого моделювання форм дійсності.

Оранта – один із іконографічних варіантів зображення Богоматері в молитовній позі – у повний зріст, із розведеними руками догори і повернутими до глядача долонями. Найбільшого поширення Оранта набула в іконописі, декоративно-ужитковому та монументальному мистецтві.

Ордер (архітектурний) – архітектурна система, заснована на суворому дотриманні правил поєднання форми і пропорцій колони в грецькому й римському мистецтві. Грецькі ордери поділяють на доричний, іонічний, коринфський та римські – тосканський і композитний. У період Відродження та в епоху Бароко виокремлювали ордери гігантський, рустичний і фігурний.

Орнамент – візерунок, побудований на ритмічному повторі або чергуванні орнаментальних елементів.

Офорт – вид гравюри; малюнок вишкрябують гравірувальною голкою на металічній основі, вкритій лаком, після цього прошкрябані місця протравлюють кислотою.

Патерик – життєписи і повчання святих отців Церкви, збірники оповідань про життя християнських святих отців.

Патристика – термін, яким визначають сукупність богословських, філософських та політико-соціологічних доктрин християнських мислителів II–VIII ст., відомих як «отці церкви».

Пергамент – матеріал для письма з недубленої шкіри тварин.

Передвідродження (Проторенесанс) – період історії італійської культури (XIII – початок XIV ст.), що передував Відродженню, процес визрівання його культури в пізньому Середньовіччі, пробудження інтересу до античної спадщини, традицій античного світу, людської особистості, певних аспектів реального світу. Характеризувався зростанням світських тенденцій.

Першодруки (інкунабули) – перші книги, видані друкарським способом у XV ст.

Пілястри – плаский вертикальний прямокутний у плані виступ на поверхні стіни або стовпа. Зовні має ознаки колони: базу, тіло, але без ентазису (потовщення всередині), капітель.

Плінфа – широка та плоска обпечена плитоподібна цегла, яку використовували для будівництва у Візантії, була нерідко основним матеріалом для зведення конструктивних елементів будівель.

Полемічна література – добірка текстів різних авторів, у яких обговорювано проблемні питання релігійної дискусії між католицькою та православною церквами для їх об'єднання.

Помаранчева революція – серія протестів і політичних подій, що сталися в Україні з кінця листопада 2004 р. по січень 2005 р., які привели до влади В. Ющенка та Ю. Тимошенко, у той час як їх противник В. Янукович опинився в опозиції.

Попарт – напрям в культурі, особливо у мистецтві, який виник в 60-х рр. в Америці; для нього характерний кітч, колаж – уведення реальних предметів у живописні твори. Став ознакою агресії масової культури, що протистояла елітарній.

Популізм – політика або риторика, яка апелює до простих народних мас, їхніх надій, страхів, незадоволення життям, і ґрунтується на протиставленні інтересів широких мас населення інтересам еліти.

Постколоніалізм – напрям мислення в філософії, теології, політології, історії а також літературі, починаючи з другої половини ХХ ст., спрямований на осмислення наслідків колоніального правління.

Раціоналізм – напрям у філософії, що визнає розум єдиною достовірною основою пізнання і поведінки людей. Раціоналізм проголошує розум єдиним джерелом і основою наших знань.

Революція гідності – демонстрації та мітинги в Україні, які почалися в ніч на 21 листопада 2013 р. з публічних протестів з вимогами тіснішої європейської інтеграції. Призвела до повалення та втечі президента В. Януковича.

Ренесанс – період епохи Відродження (XIV – початок XVII ст.), коли розвинулася нова ідеологія та культура, виник новий світогляд – гуманізм; архітектурний стиль епохи Відродження у Західній та Центральній Європі XVI ст.; форма боротьби проти католицької церкви. Почалася в Німеччині, поклала початок протестантизму.

Реформація – широкий суспільний рух у Західній та центральній Європі XVI ст., форма боротьби проти католицької церкви. Почалась у Німеччині, поклала початок протестантизму.

Ритуал – особлива програма поведінки, в якій актуалізується зв'язок із минулими нормами життя предків. Форма складної символічної поведінки, система дій та мовлення, яка є основним вираженням культових взаємин.

«Розстріляне відродження» – духовно-культурне та літературно-мистецьке покоління 20-х рр. XX ст. в Українській СРР, якому належать високохудожні твори у галузі літератури, філософії, живопису, музики, театру, і яке знищив сталінський режим.

Рококо – напрям у мистецтві, своєрідно поєднує елементи просвітницької естетики і традиції французького бароко. У другій половині XVIII ст. дійшов (із Франції і Австрії) до України. Творчим рушієм доби рококо у всіх ділянках культури було еспрі («esprit») на противагу чуттєвості («sensibilité») бароко чи рації («raison») класицизму.

Романський стиль – художній стиль, пов'язаний з античною культурою Риму. Отримав поширення в країнах Західної та Центральної Європи в період раннього середньовіччя (X – XIII ст.).

Романтизм – культурна течія кінця XVIII – початку XIX ст., представники якої (Ф. Шлегель, молодий Шеллінг, Новалис) розглядали природу як художній витвір духу. Звідси мистецтву відводили провідну роль у пізнанні. Романтики проповідували культ генія, у пізнанні надавали перевагу інтуїції. Романтизм заперечував канони класицизму, йому властива увага до внутрішнього світу героїв, підкреслене зображення пристрастей, напруженість сюжету, мальовничість описів і характеристик.

Світогляд – самовизначення людини щодо її місця у світі та взаємовідносин із ним. Світогляд – духовно-практичне утворення, засноване на співвіднесенні наявного, сущого та уявного, бажаного, належного, синтез досвіду, оцінювання знання та переконань, зорієнтованих на ідеали.

Сентименталізм – літературний напрям другої половини XVIII – початку XIX ст., що характеризується прагненням відтворити світ почуттів простої людини і викликати співчуття до героїв у читачів.

Сепаратизм (від лат. separatus – окремий) – прагнення до відокремлення, відособлення; рух за відділення частини держави і

створення нового державного утворення або за надання частині країни автономії.

Силабічне віршування – система віршування, в основу якої покладено різну кількість слів за неперіодичного вільного розташування наголошених та ненаголошених.

Символізм – модерністський літературний напрям кінця ХІХ – ХХ ст. Виник у Франції. Символісти відмовилися від зображення реалій життя і метою своєї творчості вважали пошук прихованої краси світу. На місце художнього образу вони ставили художній символ, що містить у собі низку значень. Намагалися надати своїм творам музикальності, співзвучності, бо тільки музику вважали мистецтвом.

«Скіфський звіриний стиль» – характерне для скіфської культури тонке спостереження природи, реалістичне передавання форм тварин і їхніх рухів, динамічні композиції, що змальовують боротьбу звірів.

Скоморохи («веселі люди») – професійні мандрівні співці й актори (лицедії), учасники народних свят, обрядів, ігор; уперше згадані в літописах Київської Русі 1068 р. та зображені на фресках собору Софіївського собору в Києві (1037).

Скрипторій – майстерня рукописних книжок у західноєвропейських монастирях VI–ХІІ ст.

Смальта – кольорове, непрозоре скло для мозаїчних робіт.

Ставропігія – форма управління в греко-православній церкві, що передбачала незалежність від місцевої ієрархії та безпосередню підпорядкованість патріархові

Станковий живопис – (від слова станок, мольберт, на який ставлять приготовлену основу – картон, дошку, полотно для малювання картин) об'єднує твори самостійного значення, не пов'язані з архітектурним ансамблем. У Київській Русі пов'язаний передусім із релігійною тематикою – переважно ікони.

Сюрреалізм – з'явився у 20-х рр. ХХ ст. у Парижі. Для нього характерна свобода творчої фантазії, звернення до підсвідомого та ірраціонального.

Теїзм є релігійним або філософським переконанням існування найвищої, надсвітової істоти – Бога, яка створила світ, його підтримує та ним керує.

Толерантність – це повага, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості.

Тотемізм – вірування первісних людей у походження їхніх окремих родинних груп від певної тварини чи рослини.

Трипільська культура – археологічна культура бронзової доби; існувала у IV–III тис. до Р. Х. Назву отримала від першого поселення, яке відкрив і досліджував Вікентій Хвойка 1890 року біля села Трипілья на Київщині. Трипільські племена у IV–II тис. до Р. Х. заселяли більшу частину території Правобережної України, Молдови, Східної Румунії. Вони досконало розвинули техніку житлового будівництва. Високого рівня досягло керамічне виробництво. Значне місце в становленні і розвитку духовної культури трипільського населення займало мистецтво. Воно виконувало роль емоційно-образного утвердження релігійних уявлень. Характерною особливістю його був нерозривний зв'язок матеріально-утилітарної (практичної) та художньо-естетичної функції. Трипільську культуру вважають вершиною розвитку енеолітичних землеробських суспільств.

Українізація – упровадження української культури, мови та звичаїв у різних сферах життя. Тимчасова політика коренізації в УРСР у 1920-х рр.

Унія – об'єднання частини православної церкви з католицькою. Через посередництво польської мови слово запозичене з народної латини від *ūnus* «один». Прихильників унії часто називають уніатами.

Утопія – зображення ідеального суспільного устрою, позбавлене наукового обґрунтування; нереальний, нездійснений практично план соціальних перетворень; місце, якого немає, вигадка.

Фактура – особливості побудови та оздоблення поверхні предмета. Фактура у живописі та архітектурі – своєрідність художньої техніки.

Фасад – зовнішній вигляд певного боку або частини споруди.

Феодал – монопольний власник феоду, тобто земельного наділу, отриманого у вигляді пожалування за службу (як військову, так і після оплати натуральних або грошових податків).

Фетишизм – 1) культ неживих предметів – фетишів; 2) форма найдавніших вірувань, що засновані на наділенні неживих предметів надприродною силою і є об'єктом релігійного поклоніння.

Фовісти (дослівно – «дикі») – назва, яку одержала від критиків група художників після виставки своїх творів у Паризькому Салоні в 1905 р.

Фольклор – слово запропонував у 1846 р. англійський археолог У. Томсон як назву для давньої народної традиційної культури.

Фреска – живописне зображення, яке наносять на вологий тиньк, а згодом підправляють фарбами.

Фронтон – передня верхня частина фасаду споруди, портика, колонади.

Функція – 1) роль, яку виконує той чи інший елемент соціальної системи в її організації як цілого, в здійсненні інтересів соціальних груп і класів; 2) залежність між різноманітними соціальними процесами, що виражається в функціональній залежності змінних; 3) соціальна дія, що стала стандартизованою, регулюється певними нормами і контролюється соціальними інститутами.

Футуризм – авангардистський напрям у літературі і мистецтві, представники якого намагалися створити мистецтво майбутнього, відкидали класичну художню спадщину, насаджували ідеї фантастики, урбанізму, крайнього формалізму.

Храм – сакральна споруда для відправлення культу (у християн – собор, церква, костел, кірха; в ісламі – мечеть; в іудаїзмі – синагога).

Християнство – найчисленніша світова релігія, що виникла у I ст. Р. Х. в східних провінціях Римської імперії.

Цивілізація – 1) Сукупність історичних, географічних, соціокультурних та ін. особливостей конкретного суспільства, народу, країни; 2) історичні типи культур, локалізованих у часі й просторі (давні цивілізації Єгипту, Месопотамії, Індії тощо); 3) важлива характеристика умов та стану соціального буття людини, що впливається в досягнутому рівні технічного розвитку та зумовленою цим асортименті послуг та зручностей (комфарту), що може забезпечити суспільство на цій основі.

«Черти і рези» – піктографічне письмо слов'ян, риси і зарубки – найпростіші знаки.

Шістдесятники – молоде творче покоління 1960-х рр., яке сформувалося в період засудження сталінізму, «відлиги» радянського режиму та реабілітації (часткової) представників (деяких) «розстріляного відродження».

Шовінізм етнічний – зухвале, принизливе ставлення етносу чи його частини до етнічних (національних) цінностей іншого етносу.

Шрифт – накреслення, написання літер; друкарський матеріал у вигляді літер та різних знаків для друкарського набору.

Homo sapiens (людина розумна) – вид роду Людина (Homo) із родини гомінід ряду приматів, єдиний із наявних у теперішній час. Від сучасних людиноподібних мавп, крім анатомічних особливостей, відрізняється значним ступенем розвитку матеріальної та нематеріальної культури (включаючи виготовлення та використання знарядь праці), здатністю до мови та розвиненому абстрактному мисленню. Вид «людина розумна» сформувався у процесі довгого і складного історико-еволюційного прогресу (антропогенезу).

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ

Модуль № 1

1. Концептуальні підходи до визначення поняття «культура».
2. Науково-теоретичні основи культури.
3. Предмет, мета та завдання навчального курсу «Історія української культури».
4. Функції культури.
5. Періодизація, джерельна база, методологічні принципи вивчення історії української культури.
6. Особливості культури первісного суспільства на українських землях.
7. Трипільська культура.
8. Кімерійсько-скіфська культура на українських землях.
9. Сарматська культура на теренах України.
10. Антична культура міст-держав Північного Причорномор'я.
11. Дохристиянська культура східних слов'ян.
12. Особливості світорозуміння людини часів Русі.
13. Християнізація, розвиток писемності, освіти та літератури в добу Русі.
14. Містобудування та архітектура часів Русі.
15. Монументальний та станковий живопис у княжу добу.
16. Співоча та музична культура в добу Русі.
17. Побут та повсякденне життя в княжу добу.
18. Культура Галицько-Волинського князівства.
19. Культурно-історичні процеси на українських землях від середини XIV до середини XVI ст. Передвідродження.
20. Острог – центр розвитку української науки, освіти та книгодрукування (др. пол. XVI ст. – поч. XVII ст.).
21. Львів – центр розвитку української науки, освіти та книгодрукування (др. пол. XVI ст. – поч. XVII ст.).

22. Київ – центр розвитку української науки, освіти та книгодрукування (перша пол. XVII ст.).
23. Українська ренесансна література.
24. Розвиток архітектури та скульптури в епоху Відродження.
25. Українське малярство та музика в епоху Відродження.
26. Повсякденне життя середньовічного міста.
27. Особливості української культури в добу Гетьманщини. «Козацьке бароко».
28. Світогляд українського бароко.
29. Києво-Могилянська академія: центр освіти та науки в період бароко.
30. Розвиток барокової літератури.
31. Музика бароко.
32. Архітектура та скульптура «козацького бароко».
33. Малярство бароко.
34. Повсякденне життя в добу бароко.
35. Суспільно-політичні й історичні обставини розвитку української культури на українських землях у складі Російської імперії (кін. XVIII – поч. XX ст.).
36. Розвиток освіти та науки на Наддніпрянщині (кін. XVIII – поч. XX ст.).
37. Література на Наддніпрянщині (кін. XVIII – поч. XX ст.).
38. Театр і музика на Наддніпрянщині (кін. XVIII – поч. XX ст.).
39. Архітектура, малярство та скульптура на Наддніпрянщині (кін. XVIII – поч. XX ст.).
40. Повсякденне життя населення Наддніпрянщини (кін. XVIII – поч. XX ст.).
41. Освіта та наука на українських землях у складі Австро-Угорської імперії (кін. XVIII – поч. XX ст.).
42. Діяльність товариств «Просвіта» та національно-культурне відродження на українських землях у складі Австро-Угорської імперії наприкінці XIX – на початку XX ст.
43. Діяльність Наукового товариства імені Шевченка (кін. XIX – поч. XX ст.).
44. Розвиток літератури на українських землях у складі Австро-Угорської імперії (кін. XVIII – поч. XX ст.).
45. Театр і музика на українських землях у складі Австро-Угорської імперії (кін. XVIII – поч. XX ст.).

- Архітектура, малярство та скульптура на українських землях у складі Австро-Угорської імперії (кін. XVIII – поч. XX ст.).

Модуль № 2

- Культурні зв'язки між східно- і західноукраїнськими землями у другій половині XIX – на початку XX ст.
- Повсякденне життя населення Галичини (кін. XVIII – поч. XX ст.).
- Культурні процеси на українських землях у роки Першої світової війни.
- Новітні тенденції в українській культурі в роки діяльності Української Центральної Ради.
- Розвиток української культури в період Української держави (Гетьманату Павла Скоропадського).
- Українська культура в час існування Української Народної Республіки (1918–1921 рр.).
- Культурно-освітнє і духовне життя в роки Західноукраїнської Народної Республіки.
- Повсякденне життя в умовах Першої світової війни та Української національної революції 1917–1921 рр.
- Внесок Івана Боберського у розвиток української культури в першій половині XX ст.
- Українські землі в умовах насадження комуністичного режиму та втягнення до складу СРСР.
- Освіта і наука на тлі політики «українізації» 1920-х рр.
- Література та мистецтво на тлі політики «українізації» 1920-х рр.
- Згортання українзації. «Розстріляне відродження».
- Національна культура на західноукраїнських землях у 1920–1930-х рр.
- Повсякденне життя на українських землях у міжвоєнний період.
- Розвиток культури на західноукраїнських землях у 1939–1941 рр.
- Українська культура в роки нацистської окупації.
- Розвиток української культури в перші роки радянської окупаційної влади.
- Культурні здобутки українського визвольного руху у 1940–1950-х рр.
- Повсякденне життя в умовах Другої світової війни.

67. Державна політика у сфері культури у другій половині 1940-х – на початку 1950-х рр.
68. Українська культура в роки хрущовської «відлиги».
69. Культурний розвиток України в 1970 – на початку 1980-х рр.
70. Громадські рухи й суспільні настрої в УРСР у другій половині 1980-х рр.
71. Повсякденне життя в умовах радянської дійсності (1940–80-ті рр.).
72. Специфіка формування української діаспори: хвилі еміграції, типологія основних діаспорних поселень.
73. Культурна праця української діаспори в Європі.
74. Розвиток культури українців США та Канади.
75. Особливості розвитку української культури в країнах Латинської Америки та Австралії.
76. Культурне життя українців у Російській Федерації.
77. Збереження етнонаціональної культури українцями в діаспорі.
78. Діяльність Наукового товариства імені Шевченка в діаспорі (XX – поч. XXI ст.).
79. Реформування освіти та науки в незалежній Україні.
80. Театральне життя та циркове мистецтво в Україні від проголошення незалежності до сьогодення.
81. Кінематограф у незалежній Україні: проблеми, досягнення, виклики часу.
82. Музейна сфера в Україні від проголошення незалежності до сьогодення.
83. Бібліотеки та архіви незалежної України.
84. Релігійне життя в 1990-х – поч. 2000-х рр.: зміни ціннісних орієнтирів і духовних спрямувань.
85. Сучасна українська література.
86. Художня культура: від проголошення незалежності до сьогодення.
87. Проблема збереження пам'яток української культури на сучасному етапі розвитку України.
88. Повсякденне життя українських вояків в умовах сучасної російсько-української війни (2014–2024).
89. Повсякденне життя студентської молоді в незалежній Україні.
90. Культурно-просвітня робота у Львівському державному університеті фізичної культури імені Івана Боберського.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Для ефективної організації самостійної роботи студентам запропоновано можливість виконувати творчі роботи й завдання, що мають пошуковий та аналітичний характер. Їхня підготовка сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу та формуванню творчого підходу, критичності мислення.

Самостійну роботу заплановано як форму організації навчального процесу, що виявляється у: самостійному вивченні запропонованої літератури; пошуку відповідей на проблемні питання; виконанні практичних та індивідуальних завдань.

Пропонуємо два види індивідуальних завдань.

Індивідуальна робота на обрану тему. Така форма самостійної роботи відображає можливість студентів не лише окреслювати та виявляти інші думки, а й висловлювати власні, що виявляється в критичному аналізі та зіставленні різних точок зору.

Вимоги: обсяг – 10 сторінок формату А 4; шрифт Times New Roman – 14, інтервал – 1,5; зміст має містити план, вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел.

Індивідуальна робота після відвідування музеїв (есе). У сучасному світі музеї набувають неабиякого значення. Вони дають змогу «підкорити час» – це така собі машина часу, позачасовий культурний феномен. Нині це не просто традиційні спеціалізовані заклади для зберігання артефактів, а повноцінна «додаткова реальність», яка надає неоціненну допомогу в дослідженні та розв'язанні культурних, політичних та економічних проблем, що стоять перед суспільством у складному сьогоденні.

Тематика лекційних та практичних занять дає змогу відвідувати музеї Львова з цікавими експозиціями відповідно до навчальної програми. Зокрема, цікавою для студентів повинна бути експозиція нашого університету «Спорт і Місто: Людина. Суспільство. Ідеологія».

ДОДАТОК**Оформлення титульної сторінки індивідуального завдання
(зразок)**

Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського

Кафедра олімпійської освіти

**Індивідуальне завдання № 1
на тему «Культурно-просвітня діяльність Івана Боберського
в Канаді»**

Виконав(-ла):
студент(-ка) _____ курсу
_____ факультету
гр. _____
(ім'я, прізвище)
Перевірив:

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрович В. Мистецтво Галицько-Волинської держави. – Львів, 1999. – 132 с.
2. Баран В. Д. Давні слов'яни. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 336 с. («Україна крізь віки, т. 3»).
3. Богуславський О. В. Інформаційно-пресова діяльність Центральної Ради та українських урядів 1917–1920 рр. / Наук. ред. С. А. Кость. Гуманітарний університет «Запорізький інститут державного та муніципального управління». – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2003. – 236 с.
4. Богуславський О. В. Преса міжвоєнної української еміграції і боротьба за незалежність України: історичний шлях, досвід, дискусії. – Запоріжжя: «Просвіта», 2008. – 452 с.
5. Відейко М. Ю. Шляхами трипільського світу. – Київ: Наш час, 2008. – 296 с. (Сер. «Невідома Україна»).
6. Вільшанська Л. Повсякденне життя населення України під час Першої світової війни // Український історичний журнал. – Київ, 2004. – № 4. – С. 56–70.
7. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. – Київ: Мистецтво, 1995. – 336 с.
8. Войтович Л. Як харчувалася галицька еліта у XI–XIV століттях // Незалежний культурологічний часопис «І». – Львів, 2013. – Чис. 72. – С. 32–37.
9. Галичина – український здвиг за матеріалами архіву Степана Гайдучка: Альбом / Авт. ідеї Л. Крип'якевич; упор. Ю. Николишин, І. Мельник. – Львів: Апріорі, 2014. – 268 с.
10. Гель І. Грані культури / Іван Гель (С. Говерля). – Львів, 1993. – 216 с.
11. Герчанівська П. Е. Культурологія: термінологічний словник. – Київ: Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2015. – 439 с.

12. Гінтерс З. В. Культурологічний словник-довідник. – Київ: ВД «Професіонал», 2006. – 328 с.
13. Гнатюк В. Нарис української міфології. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2000. – 264 с.
14. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 304 с. («Україна крізь віки, т. 8»).
15. Груневеґ М. Опис міста Львова у 1601–1606 рр. // Незалежний культурологічний часопис «І». – Львів, 2013. – Чис. 72. – С. 38–41.
16. Довжук І. В. Нариси історії культури України (до кінця ХХ ст.): Навчальний посібник. – Луганськ: Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2007. – 508 с.
17. Еварницький Д. І. (Яворницький Д. І.). Запорозжя в залишках старовини і переказах народу: Ч. I; Ч. II: Для ст. шк. віку / Упоряд., передм. М. М. Олійник-Шубравської; Худож. оформл. О. В. Ковалю. – Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2005. – 401 с.
18. Енциклопедія української діяспори / Гол. ред. Василь Маркусь. – Нью-Йорк–Чикаго, 2009. – Т. 1 (Сполучені Штати Америки). – Кн. 1: А–К. – 433 с.; 2012. – Т. 1 (Сполучені Штати Америки). – Кн. 2: Л–Р. – 348 с.; 2018. – Т. 1 (Сполучені Штати Америки). – Кн. 3: С–Я. – 525 с.
19. Етимологічний словник української мови: у 7 т.: т. 2: Д – Коцці / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР; укл.: Н. С. Родзевич та ін; редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. – Київ: Наукова думка, 1985. – 572 с.
20. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. / Національна Академія Наук України Інститут мовознавства імені О. О. Потебні. – Київ: «Довіра», 2006.
21. Животко А. П. Історія української преси / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М. С. Тимошик. – Київ: Наша культура і наука, 1999. – 368 с. («Літературні пам'ятки України»).
22. Західно-Українська Народна Республіка. Ілюстрована історія. – Львів–Івано-Франківськ: «Манускрипт–Львів», 2008. – 524 с.
23. Золоте слово: хрестоматія літератури України-Русі епохи середньовіччя IX–XV століть. – Кн. 2: Література високого середньовіччя (988–1240); Література пізнього середньовіччя (1240 – середина XV ст.) / За ред. В. Яременка; Упорядн.:

- В. Яременко, О. Сліпущко. – Київ: Вид-во «Аконіт», 2002. – 802 с.
24. Зотов В. М., Клімачова А. В., Таран В. О. Українська та зарубіжна культура. Словник культурологічних термінів: нвч. посіб. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.
25. Історія України / Відп. ред. Ю. Сливка; керівник авт. кол. Ю. Зайцев. – Вид. 3-тє, перероб. і доп. – Львів: Світ, 2002. – 520 с. з іл.
26. Історія української архітектури / Ю. С. Асєєв, В. В. Вечерський, О. М. Годованюк та ін.; За ред. В. І. Тимофієнка. – Київ: Техніка, 2003. – 472 с.
27. Історія української культури / В. П. Мельник, М. В. Кашуба, А. В. Яртись; за ред. проф. П. Мельника, проф. М. В. Кашуби, проф. А. В. Яртися. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 482 с.
28. Історія української культури / За загал. ред. І. Крип'якевича. – 4-те вид., стереотип. – Київ: Либідь, 2002. – 656 с.
29. Історія української культури. – Київ: Наук. думка, 2003. – Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть. – 1247 с.
30. Історія української культури. – Київ: Наук. думка, 2008. – Т. 4. – Кн. 1: Українська культура XIX століття. – 1008 с.
31. Історія української культури. – Київ: Наук. думка, 2008. – Т. 4. – Кн. 2: Українська культура XIX століття. – 1295 с.
32. Історія української культури. – Київ: Наук. думка, 2001. – Т. 2: Українська культура XIII – першої половини XVII століть. – 848 с.
33. Історія української культури. У п'яти томах. – К.: Наук. думка, 2001. – Т. 1: Історія культури давнього населення України. – 1136 с.
34. Кагамлик С. Світло духовності і культури (3 історії Києво-Печерської лаври XVII–XVIII ст.). – Київ: Наш час, 2008. – 327 с. (Сер. «Невідома Україна»).
35. Качараба С. П. Еміграція з Західної України 1919–1939. – Львів, 2003. – 416 с.
36. Коваль М. В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.). – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 336 с. («Україна крізь віки, т. 12»).

37. Козій Ю. С. Організований спортивний рух в українській діаспорі США і Канади. Матеріали для лекцій з історії фізичної культури – Львів, 2000. – 26 с.
38. Кондратюк К. Галичина і Волинь у роки Другої світової війни (1939–1945): навч. посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 160 с.
39. Костенко Л. Гуманітарна аура нації. Геній в умовах заблокованої культури. Равеніє на трибуну. Ніч державності / За загальною редакцією Лариси Івшиної. Видання друге. – Київ: Бібліотека газети «День» «Україна Incognita», ПрАТ «Українська прес-група», 2014. – 80 с. (Серія «Броньбійна публіцистика»).
40. Котляр М. Данило Романович як людина і державний діяч / М. Котляр // Княжа доба: історія і культура. – 2008. – Вип. 2. – С. 85–92.
41. Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 336 с. («Україна крізь віки, т. 5»).
42. Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво. – Львів: Світ, 2005. – Частина 3. – 268 с.
43. Крижицький С. Д., Зубар В. М., Русяєва А. С. Античні держави Північного Причорномор'я. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 352 с. («Україна крізь віки, т. 2»).
44. Кубійович В. Українці в Генеральній Губернії 1939–1941. Історія Українського Центрального Комітету. – Чикаго: Видавництво Миколи Денисюка, 1975. – 664 с.
45. Культурне життя в Україні: західні землі. Т. I: 1939–1953 / Упоряд. Т. Галайчак, О. Луцький, Б. Микитів та ін. – Київ: Наукова думка, 1995. – 751 с.
46. Культурний побут городян XVIII – першої половини ХХ ст.: збірник наукових праць / Ред. кол.: В. І. Наулко (голова) та ін. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – Київ, 2013. – 535 с.
47. Культурологія: енциклопедичний словник / М. П. Альчук, Ф. С. Бацевич, І. М. Бойко; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. П. Мельника. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 508 с.
48. Культурологія: українська та зарубіжна культура. Навчальний посібник / Зязюн І., Семашко В. та ін.; Ред. М. М. Закович. К.: Знання, 2007. – 567 с.

49. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.). – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 336 с. («Україна крізь віки, т. 11»).
50. Курилишин К. Українське життя в умовах німецької окупації (1939–1944 рр.): за матеріалами україномовної легальної преси: монографія. – Львів, 2010. – 328 с.
51. Кучер Р. Наукове товариство ім. Т. Шевченка. – Київ, 1992. – 112 с.
52. Литвин В. М. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.). – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 2000. – 360 с. («Україна крізь віки, т. 14»).
53. Луцький О. Українське культурне життя Галичини під час німецької окупації 1941–1944 рр. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник наукових праць. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. – С. 194–225.
54. Маланюк Є. Малоросійство. Нариси з історії нашої культури (уривки) / За загальною редакцією Лариси Івшиної. – Київ: Бібліотека газети «День» «Україна Incognita», ПрАТ «Українська прес-група», 2012. – 72 с. (Серія «Броньбійна публіцистика»).
55. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. – Прага, 1942. – Частина перша. – 373 с. + ССXXXII іл.
56. Ескіз української міфології. – 2-ге вид. – Київ: Обереги, 2003. – 144 с. – (Бібліотека українського раритету).
57. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Курс, читаний в Українськiм народнiм унiверситетi / Іван Огієнко. Репринтне відтворене видання 1918 року. – Київ, 1991. – 272 с.
58. Основи культурології: Навч. посіб. / За ред. Л. О. Сандюк та Н. В. Щубелки. – Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 400 с.
59. Откович В. П. Народна течія в українському живописі 17–18 ст. – Київ, 1990. – 96 с.
60. Пахолків С. Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації. – Львів: ЛА «Піраміда», 2014. – 612 с.
61. Пергамент: виготовлення, властивості, реставрація / Л. С. Дзендзелюк; відп. ред. Л. В. Сніцарчук; НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника. – Львів, 2015. – 78 с.

62. Поліщук Р. А. Шептицький та його внесок у формування національної ідентичності українців // Всеукраїнська наукова конференція «Духовність. Культура. Пам'ять До 150-річчя від дня народження митрополита Андрея Шептицького». – Львів, 2015. – С. 42–45.
63. Поліщук Р. Інформаційний колаж – як сучасний метод впливу на національно-культурну ідентичність українців // Гуманітарні студії. – 2017. – № 30. – С. 91–101.
64. Поліщук Р. М. Інформаційно-комунікативний чинник як сучасний метод впливу на національно-культурну ідентичність українців // Гуманітарно-наукове знання: комунікативні засади. Матеріали Міжнародної наукової конференції: Чернівецький національний ун-т. – Чернівці, 2017. – С. 274–277.
65. Поліщук Р. М. Кілька думок про ідентичність: монографія. – Львів: ЛДУФК, 2018. – 240 с.
66. Поліщук Р. М. Мова як чинник збереження національно-культурної ідентичності // Молодий вчений. – листопад, 2018. – № 11. – С. 740–744.
67. Поліщук Р. М. Українська культурна ідентичність як субстанційний чинник становлення світогляду українського народу // Молодий вчений. – 2017. – № 10. – С. 146–151.
68. Поліщук Р. М. Формування національно-культурної ідентичності українського народу в процесі глобальних трансформацій українського суспільства // Молодий вчений. – 2018. – № 1. – С. 617–622.
69. Поліщук Р. Національна ідея в творчості Т. Г. Шевченка // Тези Звітної наукової конференції філософського факультету ЛНУ імені Івана Франка. – Львів: ЛНУ, 2014. – С. 76–79.
70. Поліщук Р. Проекція властивостей українського менталітету на сучасне соціокультурне становище // Тези наукової конференції «Філософсько-світоглядні та міждисциплінарні проблеми гуманітарного розвитку сучасного суспільства». – Київ, 2015. – С. 72–74.
71. Поліщук Р. М. Культура та світогляд українців в епоху глобалізації // Тези Звітної наукової конференції філософського факультету ЛНУ імені Івана Франка. – Львів, 2017. – С. 102–104.
72. Попович М. Культура: ілюстрована енциклопедія України. – Київ: Балтія-Друк, 2015. – 184 с.

73. Роман Шухевич у громадсько-політичному житті Західної України 1920–1939 рр.: спогади, документи, світлини / Упоряд. і відп. ред. Андрій Сова; Центр незалежних історичних студій. – Львів: Априорі, 2019. – 816 с.
74. Рубльов О. С., Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 320 с. («Україна крізь віки, т. 10»).
75. Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції 20–50-ті роки ХХ ст. – Київ: Наукова думка, 1994. – 351 с.
76. Русина О. В. Україна під татарами і Литвою. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 320 с. («Україна крізь віки, т. 6»).
77. Рябченко О. Студенти радянської України 1920–1930-х років: практики повсякденності та конфлікти ідентифікації / Відп. ред. С. В. Кульчицький. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; Харківська національна академія міського господарства. – Харків: ХНАМГ, 2012. – 456 с.
78. Салтовський О. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя). – Київ: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 396 с.
79. Сарбей В. Г. Національне відродження України. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 336 с. («Україна крізь віки, т. 9»).
80. Сінкевич О. Б. Основи культурології: підручник для студ. вищих навч. заклад. / Мін-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Київ: Ін Юре; Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 312 с.
81. Словник культурологічних термінів для студентів усіх спеціальностей заочної та денної форм навчання / уклад. О. Д. Паршакова. – Краматорськ: ДДМА, 2009. – 41 с.
82. Слюсаренко А. Г., Патриляк І. К., Боровик М. А. Україна в роки Другої світової війни: Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Київ, 2009. – 447 с.
83. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція ХVІІ ст. (1648–1676). – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 352 с. («Україна крізь віки, т. 7»).

84. Сова А. Відзначення товариством «Сокіл-Батько» 40-річної творчої праці Івана Франка (Маловідома публікація Івана Боберського) // Вісник НТШ. Інформаційне видання Світової ради Наукових товариств ім. Шевченка. – Львів, 2017. – Чис. 57 (весна-літо). – С. 71–74.
85. Сова А. Військово-політична діяльність Івана Боберського в роки Першої світової війни // Гуманітарні дисципліни у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів: зб. наук. статей. – Львів: ПП Сорока Т. Б., 2014. – Вип. 4. – С. 90–100.
86. Сова А. Внесок Івана Боберського в підготовку та проведення Шевченківського здвигу 1914 року у Львові // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2018. – Вип. 31. – С. 145–155.
87. Сова А. Внесок Івана Боберського у справі збереження та популяризації пам'яток Українських січових стрільців // Культурна спадщина: іноваційні підходи та сталий розвиток: Тези міжнародної науково-практичної конференції, 9–10 вересня 2022 року. – Львів, 2022. – С. 27–30.
88. Сова А. Діяльність Івана Боберського в «Учительській Громаді» // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. – Вип. 2. – Ч. 2. – С. 103–107.
89. Сова А. Діяльність Івана Боберського як повноважного представника уряду Західно-Української Народної Республіки у США та Канаді // Дрогобицький краєзнавчий збірник / Ред. кол. Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Войтович, Г. Гмітерек та ін. – Дрогобич: Посвіт, 2019. – С. 134–153.
90. Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортової традиції / за наук. ред. Євгена Приступи. – Львів: ЛДУФК; Априорі, 2017. – 232 с. : іл.
91. Сова А. Іван Боберський (1873–1947): український націєтворець. – Львів; Дрогобич, 2023. – 72 с.
92. Сова А. Іван Боберський – популяризатор лещетарства серед українців // Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки. – Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2018. – Вип. 3–4. – С. 53–59.

93. Сова А. Іван Боберський – провідний діяч українського сокільського руху // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 30: Український визвольний рух ХХ століття / гол. редкол. Микола Литвин, упоряд. і наук. ред. Михайло Романюк. НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2017. – С. 3–22.
94. Сова А. Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Центр незалежних історичних студій. – Львів, 2019. – 512 с.
95. Сова А. Іван Боберський та спортове товариство «Україна»: формування української спортової традиції в Галичині // Вісник Львівського торговельно-економічного університету / ред. кол.: С. Д. Гелей (гол. ред.), В. К. Баран, С. П. Качараба та ін. – Львів : вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2016. – Вип. 14. – С. 68–75. (Гуманітарні науки).
96. Сова А. Іван Франко та Іван Боберський: відзначення 40-ліття творчої праці письменника у товаристві «Сокіл-Батько» // Іван Франко: «Я єсть пролог...» : матеріали Міжнародного наукового конгресу до 160-річчя від дня народження Івана Франка (Львів, 22–24 вересня 2016 р.): у 2 т. Т. 1. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – С. 336–343.
97. Сова А. Педагогічна діяльність Івана Боберського в Дрогобицькій гімназії // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич: Коло, 2017. – Вип. ХІХ–ХХ. – С. 294–299.
98. Сова А. «Потрібна у Львові каварня у котрій будуть говорити виключно по-українськи»: Іван Боберський про каву, гостинність та українців // Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. тез. ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (6 жовт. 2022 р.). – Львів: ЛДУФК імені Івана Боберського, 2022. – С. 124–129.
99. Сова А. Оксана Суховерська – провідниця української жіночої руханки і ритміки // Шлях Перемоги. – Київ–Лондон–Мюнхен–Нью-Йорк–Торонто, 2018. – 11 квітня. – Чис. 15 (3328). – С. 7.
100. Сова А. О. Символіка українських молодіжних організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт» та «Луг» у Галичині (кінець ХІХ століття – 1939 р.). Автореф. канд. іст. наук. – Львів, 2009. – 17 с.

101. Сова А. Степан Гайдучок (1890–1976): діяльність знаного українського педагога. – Львів: Простір-М, 2022. – 56 с.
102. Сова А. О. Суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність Івана Боберського (1873–1947): дис. ... докт. іст. наук: спец. 07.00.01 – історія України. – Львів, 2020. – 551 с.
103. Сова А. Сфрагістичні пам'ятки січового руху в Галичині першої третини ХХ століття. – Львів: ЛДУФК, 2014. – 72 с. – (Серія 1. Дослідження. Вип. 1).
104. Сова А., Кравець Н. Українсько-чеські відносини в контексті діяльності гімнастичних товариств «Сокил» (кін. ХІХ ст. – 1914 р.) // Міжнаціональні відносини в Україні у ХХ – на початку ХХІ ст. Західні землі: монографія / від. ред. І. Патер, упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2020. – С. 13–37.
105. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. – Херсон: Видавництво «Стар», 2016. – 52 с.
106. Степовик Д. В. Українська гравюра бароко: Майстер Ілля, Олександр Тарасевич, Леонтій Тарасевич, Іван Щирський. – Київ: ТОВ «Видавництво «Кліо»», 2013. – 495 с.
107. Терлюк І.Я. Історія держави і права України. Навчальний посібник. – Київ: Атіка, 2011. – 944 с.
108. Тищенко О. Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (ХІІІ–ХVІІІ ст.): Навч. посібник. – Київ: Льбідь, 1992. – 192 с.
109. Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 352 с. («Україна крізь віки, т. 4»).
110. Трощинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 352 с. («Україна крізь віки, т. 15»).
111. «Українському громадянину». Моральні настанови Івана Боберського. З нагоди 145-ліття від дня народження / Упорядкування Андрія Сови, оформлення Романа Метельського. – Львів, 2018. – 24 с.
112. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С. В. Ульяновська; Вст. ст. І. М. Дзюби; Перед. слово

- М. Антоновича; Додатки С. В. Ульяновської, В. І. Ульяновського. – Київ: Либідь, 1993. – 592 с.
113. Український портрет 16–18 ст. – Київ: Артанія нова, 2006. – 352 с.
114. Українські поети-романтики: Поетичні твори / Упоряд. і приміт. М. Л. Гончарука; вступ. ст. М. Т. Яценка; ред. тому М. Т. Яценко. – Київ: Наукова думка, 1987. – 592 с.
115. Ульяновський В. Князь Василь-Костянтин Острозький: історичний портрет у галереї предків та нащадків / Музей Шереметьєвих. – Київ: Вид. дім «Простір», 2012. – 1370 с.
116. Фареній І. А. Історія української культури з найдавніших часів до кінця XVIII століття: Короткий курс лекцій для студентів заочної форми навчання. – Черкаси : Вертикаль, 2012. – 156 с.
117. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В. І. Шинкарук. – Київ: Абрис, 2002. – 744 с.
118. Хома І. Я. Історія української культури: навч. посібник / І. Я. Хома, А. О. Сова, Ж. В. Мина; за ред. І. Я. Хоми. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 356 с.
119. Чижевський Д. Українське літературне бароко: Вибр. праці з давньої л-ри. – Київ: Обереги, 2003. – 576 с.
120. Чумак В. М. Українізація у добу революції й визвольних змагань (1917–1920 рр.): формування концептуальних засад // Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2001. – Вип. 11. – С. 31–39.
121. Шайкан В. Повсякдення українців у роки німецької окупації. 1941–1944. – Київ, 2010. – 80 с.
122. Шаповал Л. І. Словник етнографічних (етнологічних) понять і термінів: Довідник. – Полтава, 2009. – 268 с.
123. Шевельов Ю. З історії незакінченої війни / Упоряд. Оксана Забужко, Лариса Масенко. – Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 471 с.
124. Шевельов Ю. Українізація: радянська політика 1925–32 років // Сучасність. – 1983. – Травень. – Ч. 5 (265).
125. Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – початок XXI ст.): В 2 т. Т. 1. – Харків: Видавнича група «Основа», 2001. – 519 с.

126. Sova, A., Romaniuk, M. Ivan Boberskyi's pedagogical activity at Bazilian Sisters Servants Gymnasium in Lviv (1906–1914) // *Skhidnoievropeyskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 2020 special issue 4, 71–80.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

http://elib.nplu.org/	Бібліотека «Культура України»
http://esu.com.ua/	Енциклопедія сучасної України
http://etnolog.org.ua/	Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАНУ
http://history.org.ua/uk	сайт Інституту історії України НАН України
http://izbornyk.org.ua/	бібліотека текстів з історії української культури, першоджерела з історії української літератури та мови, історії України
http://k-ua.net/	сайт «Культура України»
http://kultura.ho.ua/books_ku.htm	Культурологічна бібліотека
http://mari.kiev.ua/	Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України
http://poetry.uazone.net/	Бібліотека української поезії
http://repository.ldufk.edu.ua	репозитарій Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського

http://www.lsl.lviv.ua/	Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
http://www.nbu.gov.ua/	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
https://lnulibrary.lviv.ua/	Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка
https://photo-lviv.in.ua/	Фотографії старого Львова

ЗМІСТ

Вступ	3
Мета, завдання та результати вивчення дисципліни.....	4
Теми лекційного курсу.....	6
Плани семінарських занять	7
Термінологічний словник	13
Перелік питань	35
Завдання для самостійної роботи.....	39
Додаток. Оформлення титульної сторінки індивідуального завдання.....	40
Список використаних джерел та літератури	41
Електронні ресурси	53

Навчальне видання

Укладачі:

СОВА Андрій Олегович

ПОЛІЩУК Ростислав Миколайович

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Методичні вказівки

з навчальної дисципліни підготовки бакалаврів

Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Спеціальність 014 «Середня освіта (фізична культура)»

Верстка – Дмитро Савінов

Підписано до друку 18.03.2024. Формат 60x84/16.

Папір офсет. Гарнітура Minion.

Обл. друк. арк. 3,27. Друк цифровий.

Друк ТзОВ «Простір-М».

Свідоцтво ДК № 5068 від 22.03.2016 р.

79000, м. Львів, вул. Мирослава Скорика, 8

Тел.: (032) 261-09-05, e-mail: prostir.druk@gmail.com

